

Iskolára való alkalmasság

Iskolaérettség

Összeállította: Greguss Márta

Ez az útmutató ahhoz próbál segítséget nyújtani, hogy megkönnyítse az eligazodást az iskolakezdéssel járó kétségek, kérdések, nehézségek tisztázásában.

Készült: Porokolábné Dr Balogh Katalin: Kudarc nélkül az iskolában
Dr Szabó Pál: Iskolás lesz a gyermekünk
munkái nyomán.

Gyorsuló világunkban egyre sokasodnak a feladatok és mind kevesebb az idő. A szülők is egyre kevésbé érnek rá arra, hogy megfelelően foglalkozzanak gyermekükkel. Pedig a gyermek a legjobban szervezett és vezetett gyermekközösségek - bölcsődék, óvodák és iskolák - mellett sem tudja nélkülözni az állandó szülői gondoskodást, az otthon szeretetteljes családi légkörét.

A szülőknek különösen fontos a szerepük az iskolára való felkészítésben. Ez nem könnyű feladat. Ehhez mindenekelőtt minél alaposabban meg kell ismerni gyermekük magaviseletét meghatározó testi-lelki sajátosságokat kisgyermekkoruktól kezdve. Csak így lehet segíteni személyiségük kibontakoztatását s megfelelni a nevelésükhöz szükséges feladatoknak.

A szülőknek ki kell venni részüket az iskolás életformára való megfelelő áttérés biztosításában. Ez a tevékenység nem korlátozódhat közvetlenül az iskolába lépés előtti hónapokra. A felkészítésnek folyamatosnak kell lennie - és miként a gyermek nevelésének is - szinte a születés pillanatától kell megkezdődnie.

Az iskolára való alkalmasság

Az iskolás életkor legfőbb jellemzője – az óvodás korhoz viszonyítva – az **akaratlagos folyamatok előtérbe helyezése**. Ilyenkor a gyermek már egyre inkább uralkodni tud ösztönein, érzelmein, nagy mozgásvágyán, stb. Erre szüksége is van, mivel az iskolás életkorban már a tanulás a legfőbb tevékenységi forma, nem pedig a játék, mint az óvodásoknál.

Az iskolai tanulás nemcsak megfelelő értelmi képességet igényel, hanem mindenekelőtt megfelelő alkalmazkodást az új követelményekhez, akaratlagos beilleszkedést az iskolai környezetbe, munkába.

A gyermek csak akkor képes minderre, ha biológiai és pszichikai szempontból – testileg és szellemileg – életkorának megfelelően fejlett.

Az iskolára való alkalmasság feltételezi a megfelelő testi fejlettséget, a jó pszichés státust, a szociális és mentális érettséget. Ezen belül elvárja, hogy a tanulás sikerességét leginkább befolyásoló ún. **"totális érzékelő apparátus"** – az észlelési (a látás, a hallás, a tapintás), a **mozgásos**, és az ezeket kísérő **verbális struktúra** épségét.

Az iskolára való alkalmasság egyik legfontosabb összetevője a **szociális érettség**.

Mit is értünk ez alatt?

A gyermek **megtanulja szabályozni a folyamatokat**. Míg a csecsemő, a kisgyermek ki van szolgáltatva a külvilágnak, a gyermek, ahogy növekszik, egyre kevésbé függ ettől, egyre inkább saját akarata szerint tudja kielégíteni vágyait. Önállósul, nemet mond, próbálgatja erejét, kialakítja saját határait. Viselkedésében felfedezhetjük a szülők hanghordozását, gesztusait. Játéka egy idő után eljut a szabálytudatot feltételező társasjátékig. Egyre szebben, érthetőbben fejezi ki magát, eltűnnek a kisgyermekes beszéd jellemzői, a selypesség, a pöszeség. Egyre jobb logikai készséggel, egyre több ismerettel kezd rendelkezni. Képes már hosszabb ideig odafigyelni valamire, elmélyülten végigcsinálni valamit, amit elkezdett, még akkor is, ha nem olyan érdekes. Örül a sikernek, nem tereli el minden a figyelmét. Ezáltal **kialakul a feladattudata, a feladattartása és munkaérettsége**. Képes a társaival **együttműködni**, elviselni azt is, ha más van a középpontban. Készségesen válaszol, ha a felnőtt kérdez tőle. **Érdeklődik a betűk, a számok világa iránt, várja az iskolát**.

Az iskolaérett gyermek kb. 10-15 perces aktív figyelemre képes, azaz eddig tud akaratlagosan koncentrálni valamire. Az érdeklődés mellett az aktív figyelem, a tudatos odafordulás a legfontosabb feltétele minden új ismeretszerzésnek.

E nélkül nem volna lehetséges a tanulás.

Az eredményes iskolai teljesítmény feltétele tehát az akaratlagos figyelmen és fegyvelmen alapuló bevésés, és a logikai összefüggésekre is támaszkodni tudó felidézés és emlékezés.

Az iskolai alkalmasság megítélésénél fontos szerepet játszik a gyermek **testi állapota**. Azt a gyermeket tartjuk testileg alkalmasnak az iskolára, akinek testmagassága és testsúlya egy bizonyos határ fölé emelkedik, kb. 110 cm magas és 18-20 kg. A gyermek alkata pedig magán viseli az ún. iskolás életmódra szóló alakváltás jegyeit, vagyis teste megnyúlik, elveszti kisgyermekes formáját.

Az alkatilag kistermetű, vékony csontozatú gyermek pszichológiai szempontból iskolaérett lehet, de beiskolázása azért érdemel megfontolást, mivel testi fejletlensége miatt kortársainál általában fáradékonyabb, hamarabb megbetegszik. Tapasztalati tény, hogy a jó értelmi és szociális alkalmazkodó képesség mellett, a testi fejletlenség jelentős hátrányt jelent az iskolai terhelés elviselésében. Az esetenként előadódó egészségügyi problémák tisztázásához beiskolázás előtt célszerű a gyermek szakorvos véleményét kémi.

A tanuláshoz megfelelő értelmi képesség, gondolkodásbeli fejlettség szükséges. Az értelmi képesség lényegében abból áll, hogy a gyermek a konkrét szemléletes tapasztalatok síkjától eljut az emlékképekkel, majd elvont fogalmakkal való műveletek végzésének szintjére.

A 6 éves, értelmileg megfelelően fejlett gyermek általában még képekben, képszerűen gondolkodik, de már megteszi az első lépéseket az elvont gondolkodás felé. Felismeri, hogy az egész részekből áll, részekre bontható, és a részekből össze lehet állítani az egészet. Ez a képesség alapvetően fontos az olvasás-írás és számolás tanulásnál, mivel csak ennek a készségnek a birtokában tanítható meg a gyermek arra, hogy a szavak betűkből állnak, s a számok bonthatók és összeadhatók.

Az értelmi képesség magában foglalja még a gyermek tudását, ismereteit, tapasztalatait, amit önmagával kapcsolatban vagy, szűkebb és tágabb környezetéről eddig megtapasztalt, megtanult.

A gondolkodás fejlettsége feltételezi, hogy a gyermek felfedezi a dolgokban a lényeges elemeket, felismeri a dolgok közötti oksági összefüggéseket és következtetéseket.

Fokozott figyelmet szentelünk a statikai funkcióknak, a mozgásszervek működésének, különös tekintettel a mozgás összerendezettségre.

Az ún. **nagymozgásnak** (járás, futás, ugrás, stb.) harmonikusnak, összerendezettnek kell lennie.

A nagymozgás összerendezettsége leginkább ügyetlenségben nyilvánul meg, pl. a gyermek mellényül a tárgyakra, lesöpri, kiejti a kezéből azokat, kapkod. Görcsös a testtartása. Nehezen öltözködik, nehézséget jelent számára a ruha gombolása, a cipő felhúzása, a cipőkötő megkötése. Labdajátéknál ügyetlen, biciklizni nem vagy nehezen tanul meg. Ilyen esetekben bármilyen ovi. – sport, de leginkább az úszás, a labdajátékok, vagy az egyensúlyérzékelt fejlesztő görkorcsolya, gördeszka, roller, biciklizés sokat segíthet.

A harmonikus, összerendezett **finommozgás** az író-rajzoló tevékenység egyik meghatározója. Azok a gyermekek, akik jól bánnak a papírral, ceruzával, ecsettel, ollóval, stb. nagy valószínűséggel szépen fognak majd írni a füzetben is.

Mindehhez fontos az, **hogy iskolakezdésre kialakuljon a jobb vagy a balkezesség.**

A balkezesség önmagában nem rizikótényező, ugyanis a tiszta balkezesség, a baloldaliság – amely kézre, szemre egyaránt kiterjed – nem okoz problémát. Akkor van baj, ha a gyermeket átszoktatják a "szebbik" kezére, vagy sérelem éri kisebb-nagyobb ügyetlensége miatt.

A finommozgás zavarától a vágás, a gyurmázás, a gyöngyfüzés, a görcsös ceruzafogás és nem utolsósorban a rajzok milyensége árulkodik. Formautáznásnál, minta utáni rajzoláskor a lényeges elemek elmaradnak, a formák nehezen felismerhetők. Ilyen esetekben támogatást kell kapnia a gyermeknek. Többek között olyan kezűgyűességet is fejlesztő játékokat (összerakó, kirakó játékokat: puzzle, gyöngyfüző, stb.) adjunk a kezébe, ami egyszerű és sikereket nyújt. Ezek az eszközök kedvet teremtenek ahhoz,

hogy egyre többször játsszon ilyen játékokkal. Hagyjuk aztán gyurmázni, festeni az ujjával, majd ecsettel lehetőség szerint nagy csomagolópapírra. Használhasson zsírkretát is, később aztán maga fogja kérni a finomabb munkák elkészítéséhez a vékony színes ceruzát.

A nagy- és finommozgás összerendezettsége szoros összefüggésben van egymással. Finommozgás zavarnál a nagymozgást is fejleszteni kell.

Még mindig a motorikum oldaláról közelítve említést kell tennünk a finommozgások legfinomabbikáról a **beszédmozgásról – s ehhez kapcsolódóan a beszédképességről és a beszédértésről.**

E vonatkozásban ez a helyes hangképzést, az életkornak megfelelő kifejezőképességet, vagyis a beszéd formai és tartalmi fejlettségét jelenti

Nézzük kicsit részletesebben:

A beszéd hangokból áll, ezekből képezzük a szavakat, a mondatokat. Ha a gyermek már az egyes hangokat sem tudja tisztán kiejteni, selypít, raccsol, érthetetlenek lesznek az általa kiejtett szavak, mondatok. Nagyon **fontos** tehát, hogy **a hangképzés tiszta, a hangok érthetőek legyenek.**

Ez nemcsak a beszéd, hanem az írás-olvasás megtanulása szempontjából is lényeges. Nehéz helyesen leírni, vagy elolvasni írott szövegekben egy hangot, illetve a hangokból álló szavakat annak, aki magát a hangot sem tudja helyesen kiejteni.

Lényeges, hogy tartalmilag is elérje a beszédfejlettség a megfelelő szintet. Ez azt jelenti, hogy **a gyermek tudja értelmesen kifejezni gondolatait**, élményeit, el tudja mondani a vele vagy mással történeteket, s jól megértse azt, amit a felnőttek neki mondanak.

Gyermekeink beszédszegény világban élnek. A családi beszélgetéseket felváltja a televízió, a videó, aminek következtében egyre gyakrabban marad el a mama vagy az apa esti meséje. Pedig a mese olyan élmény adta tudással ajándékozta meg gyermekeinket, ami semmivel sem pótolható. Mese közben ugyanis, a gyermek a mama szájmozgását nézi, megfigyeli a hangképzéshez kapcsolódó ajakmozgást, fülével hallja a beszédhangok tiszta ejtését, a beszéd dallamát, aminek következtében egyszerre több érzékszervén keresztül van módja „tanulni” a szép, tiszta beszédet.

Mesehallgatás közben a gyermek képzeletében megindul a hallott történet képi megformálása. Mint a filmrendező a filmet, a gyermek is „leképezi” agyában a mese cselekményét, ami által aztán az agyát kreatív gondolkodásra készíti.

A gyermek a beszéd révén szerzi ismereteinek nagy részét, segítségével fejezi ki magát, lép érintkezésbe környezetével. **Minél fejlettebb beszédképességgel lép az első osztályba, annál biztosabb lesz eredményes tanulása.** Élő beszédének fejlettségétől függ majd írott beszédének, az írásnak, írásbeli kifejezőképességének mértéke, minősége.

Az iskolakezdés előtt kell kialakulnia az ún. **testsémának**.

Fontos, hogy a gyermek saját testéről pontos ismerettel rendelkezzen, ismerje testrészeit, érzékszerveit, testének bal-jobb oldalát.

A testkép alapvető viszonyítási pont a környezetben való eligazodásban. A testséma ismerete alapját képezi a téri tájékozódásnak, hozzásegít, hogy a gyermek megtanulja és helyesen alkalmazza a

balra-jobbra, az előtte-mögötte, alatta-fölötte, stb. relációkat. A jó téri tájékozódás segítheti majd az iskolában a hasonló formájú betűk pl. a b-d – egyiknek jobbra, másiknak balra dudorodik a pocakja – vagy a b-p – egyiknek fölfelé, a másiknak lefelé néz a szára – megkülönböztetését, vagy az eligazodást a hármast vonalközben és a négyzettrácsos füzetben.

Az iránytévesztés egyik szembetűnő jele, amikor a soralkotást jobbról-balra végzi a gyermek, rajzait is ilyen irányban kezdi el. Vagy a már ismert betűket, számokat, esetleg a nevüket tükörírással írja le. Fontos felfigyelni rá és szakember segítségét kémi.

A téri tájékozódás másik alapvető eleme a tapintásos érzékleti tapasztalatok mennyisége és minősége. A tárgyak alakját, formáját, nagyságát, színét látás és közvetlen tapintás segítségével tanulja megbecsülni a gyermek. E funkciók biztonságos működése alapfeltétele az ún. magasabb rendű megismerési folyamatoknak, a sikeres iskolai tanuláshoz szükséges értelmi működésnek.

Összefoglalva tehát, a téri tájékozódás, a térhez való viszonyulás, a téri irányok ismerete, a tárgyak alak, forma, nagyság szín szerinti pontos észlelése az olvasás- és írástanulás alapfeltétele. Hiányuk az olvasás- és írászavar melegágya.

Az iskolakezdéssel új korszak kezdődik minden gyermek életében. Az örömteli, önfeledt kisgyermekkorot felváltja a kötelességtudást, kitartást igénylő kisiskoláskor. A gyermeknek fel kell adni a mesék világát, de megtalálja helyette a teljesítmény, a siker örömét. Ennek eléréséhez kell mindnyájunknak szülőknek, pedagógusoknak, pszichológusoknak, gyermekorvosoknak, védőnőknek segítenünk.

Hasznos tudnivalók

Az Oktatási Törvény szerint a tankötelezettséghez az életkori szempont mellett (május 31-ig betöltött 6 életév) döntő az iskolába lépéshez szükséges fejlettség elérése.

Az óvodák folyamatos megfigyeléseik alapján – az óvoda orvosával egyeztetve – mérlegelik a gyermek fejlettségét. Amennyiben véleményük egyértelmű, találkozik a szülő egyetértésével is, saját hatáskörükben alakítják ki szakvéleményüket a gyermek tankötelessé válásáról, az iskola megkezdéséről, vagy az óvodában maradásról.

A nevelési tanácsadóban fejlettség szerinti beiskolázási vizsgálatot kell végezni azoknál

a tanköteles korú gyermekeknél, akik:

- május 31-ig születtek, de az óvoda bizonytalan, nem tud egyértelműen állást foglalni a gyermek fejlettségéről (mert pl. sokat hiányzott).
- ha az óvoda éretlenséget állapít meg, de ezzel a szülő nem ért egyet (a gyermekét iskolába akarja küldeni).
- ha az óvoda a beiskolázást javasolja és a szülő ezzel nem ért egyet (óvodában akarja tartani).

a nem tanköteles gyermekeknél, akik:

- június 1 – szeptember 30. között születtek, s akiknek beiskolázását a szülő írásban is kéri.
- ha az óvoda a szülő beiskolázási kérelmével nem ért egyet, a gyermeket éretlennek találja.

az óvodai nevelésben nem részesült, otthon gondozott és iskola előkészítőbe járt gyermekeknél, korra való tekintet nélkül.

Tankötelessé válhatnak kivételesen indokolt esetben azok, akik október 1. – december 31. között születtek, akiknek beiskolázását a szülő írásban kéri.

A fejlettség szerinti beiskolázási vizsgálat eredményéről készült szakvélemény egy példányát a szülőnek is át kell adni. A szakvélemény határozott álláspontot tartalmaz a gyermek érdekét leginkább szolgáló beiskolázási formáról, vagy óvodában maradásnál a gyermek fejlődését elősegítő javaslatokról.

Az iskola igazgatója a szakvélemény alapján dönt a gyermek felvételéről.

Jogilag a gyermek az iskolai beiratkozás után tankötelessé válik.

Az iskolára szóló felkészítéshez javasolt fejlesztő programok:

Mozgásfejlesztéshez:

Az egyensúlyérzékelő rendszert is igénybe vevő mozgásos játékeszközök rendszeres használata, mint pl. hinták, görkorcsolya, gördeszka, roller, bicikli, csúszda stb.
Úszás, különböző ovis tornák, népi tánc.

Beszéd és nyelvi készség fejlesztéshez:

Dr Gósy Mária: A beszédészlelés és a beszédmegértés fejlesztése óvodásoknak

Képességfejlesztéshez:

Csabay Katalin: Lexi

Csabay Katalin: Lexi iskolás lesz - iskolaelőkészítő mesetankönyvek

Színezd ki ... és rajzolj te is – íráskészséget fejlesztő feladatlap gyűjtemény

Színezd ki ... és számolj te is – számolási készséget fejlesztő feladatlap gyűjtemény

A fejlesztő kiadványok beszerezhetőek: Győr könyvesboltjaiban, vagy megrendelhetők
Tárogató Bt. 1021 Budapest, Tárogató u. 10.